

Obsah

Úvodní slovo	V
Předmluva k prvnímu vydání.....	VII
Předmluva k druhému vydání	X
Autoři jednotlivých kapitol	XII
O autorech	XIII
Přehled použitých zkratk	XXVII

A. Obecná část

Kapitola 1. Vymezení předmětu kriminologie, její postavení v systému vědních oborů zabývajících se kriminalitou a vztah k trestní politice	1
§ 1 Různá pojetí a definice kriminologie.....	1
§ 2 Vztah kriminologie a trestní politiky	8
§ 3 Institucionalizace a mezinárodní spolupráce v oblasti kriminologie.....	13
Kapitola 2. Metody kriminologického výzkumu	19
§ 1 Možnosti laického poznání a funkce vědy	19
1. Individuální zkušenost a její omezení.....	20
2. Znaky vědeckého poznání	20
3. Cíle výzkumu: explorace, deskripce, explanace, sociotechnika.....	21
4. Vědecké hypotézy. Determinismus, kauzalita, pravděpodobnost	21
5. Základní pojmy: metody a techniky	22
§ 2 Projektování výzkumu	24
1. Fáze výzkumu	24
2. Vymezení problému, konceptualizace.....	26
3. Organizace výzkumu: úvodní projekt.....	26
§ 3 Druhy výzkumu	27
1. Výzkum základní a aplikovaný, jednorázový a opakovaný (longitudinální)	27
2. Kvantitativní a kvalitativní výzkum, experimentální projekty	28
3. Příklady výzkumných projektů a využití dat v kriminologii	29
§ 4 Operacionalizace a měření	32
1. Konstrukce a výběr indikátorů	32
2. Úrovně měření.....	32
3. Škálování.....	33

4. Validita a reliabilita měření, význam standardizace.....	34
§ 5 Dotazování	36
1. Zásady formulace otázek, druhy otázek.....	36
2. Konstrukce dotazníku	38
3. Různé formy dotazování: dotazník, rozhovor, anketa, CATI	39
4. Focus Groups.....	40
§ 6 Pozorování	40
1. Pozorování v terénu – zúčastněné, nezúčastněné	40
2. Standardizace, příprava záznamu	41
§ 7 Analýza dokumentů	41
1. Kritika dokumentů	42
2. Kvalitativní metody zpracování.....	42
3. Obsahová analýza	42
4. Sekundární analýza	43
§ 8 Testové metody.....	43
1. Užití testových metodik, principy jejich konstrukce	43
2. Sociometrie	44
§ 9 Výběr objektu zkoumání.....	45
1. Volba jednotek analýzy	45
2. Základní principy konstrukce vzorku, metody výběru.....	45
§ 10 Analýza dat a jejich interpretace	47
1. Jednoduché třídění – distribuce, centrální tendence	47
2. Bivariační a vícedimenzionální analýza – základy testování hypotéz	48
§ 11 Prognózování a evaluace	49
1. Prognózování: časové řady, expertní metody	50
2. Evaluace projektů.....	51
§ 12 Etika výzkumné práce	52
Kapitola 3. Vývoj názorů na příčiny kriminality, jednotlivé kriminologické směry a trendy.....	53
§ 1 První průkopníci a významné kriminologické školy	53
1. Chronologický přehled.....	54
2. Učení o „rozeném zločinci“	57
3. Vliv sociálního prostředí.....	59
4. Marburgská škola	59
5. Příspěvek kriminologických škol k poznání zločinu	60
§ 2 Přehled kriminologických teorií a výzkumných přístupů.....	61
1. Podstata a význam teorií	61
2. Klasifikace teorií	62
3. Biosociální teorie a koncepty	63

3.1 Genetické výzkumy	64
3.2 Biochemické výzkumy	66
3.3 Výzkumy mozku	67
3.4 Kritické zhodnocení	69
4. Teorie osobnosti pachatele trestného činu	71
4.1 Psychoanalytické přístupy	71
4.2 Koncept psychopatické osobnosti	73
4.3 Vývoj v oblasti osobnostních přístupů	74
4.4 Kritické zhodnocení	77
5. Socializační teorie	78
5.1 Teorie podmíněného chování	78
5.2 Kohlbergova teorie morálního vývoje	79
5.3 Sutherlandova teorie diferenciálních kontaktů	81
5.4 Teorie diferenciální identifikace a teorie diferenciálních příležitostí	82
5.5 Teorie sociálně-kognitivního učení	83
6. Sociálně strukturální teorie	83
6.1 Společné východisko	84
6.2 Teorie kulturního konfliktu	84
6.3 Teorie sociální dezorganizace a delikventní subkultury, výzkumy představitelů „Chicagské školy“	85
6.4 Neutralizační techniky	87
6.5 Kritické zhodnocení	88
6.6 Emile Durkheim a jeho pojetí kriminality	91
6.7 Teorie anomie	93
7. Teorie kontroly	94
7.1 Teorie vnitřní kontroly	95
7.2 Teorie sociálních vazeb	95
7.3 Teorie reintegrativního zahanbení	96
7.4 Teorie kontrolní rovnováhy	98
8. Kritická kriminologie a koncepty labeling approach	99
9. Marxistická východiska a socialistický koncept příčin kriminality	101
10. Multifaktorové přístupy, integrační pokusy a longitudinální výzkumy	102
10.1 Výzkumy manželů Glueckových	103
10.2 Evropské multifaktorové projekty	105
10.3 Vývoj v oblasti longitudinálních výzkumů	106
11. Postmoderní teorie a jejich význam pro trestní politiku	108
11.1. Neoklasické teorie kriminality	109
11.2 Koncept rational choice	110
11.3 Kritické zhodnocení	111

11.4 Gottfredsonova a Hirschiho obecná teorie kriminality	112
12. Feministická perspektiva	115
12.1 „Gender ratio problem“ a pokusy o jeho „vysvětlení“	118
12.2 Úspěchy a nezdary feministických přístupů.....	120
13. Teoretický a metodologický koncept cultural criminology	123
13.1 Teoretická východiska	125
13.2 Charakteristika a vymezení hlavních oblastí výzkumného zájmu.....	126
13.3 Význam a perspektivy cultural criminology	127
Kapitola 4. Stav, struktura a vývoj kriminality.....	131
§ 1 Pojmy, rozsah, intenzita, struktura a dynamika kriminality.....	131
§ 2 Kriminalita registrovaná a latentní	133
§ 3 Zdroje informací o kriminalitě a jejich limity	140
1. Prameny informací o registrované kriminalitě.....	140
2. Prameny informací o latentní kriminalitě	147
§ 4 Struktura a dynamika registrované kriminality a vývoj trestní politiky na území ČR po roce 1989.....	151
§ 5 Stav, struktura a dynamika kriminality v mezinárodním srovnání.....	163
Kapitola 5. Viktimologie	171
§ 1 Z historie viktimologie	171
§ 2 Vymezení speciálních viktimologických pojmů a typologie obětí	173
§ 3 Viktimologický výzkum, jeho metody, možnosti a limity	176
§ 4 International Crime Victims Surveys / ICVS	178
1. Vybraná zjištění a trendy vyplývající z výzkumů ICVS a výzkumů viktimizace obyvatelstva ČR	179
2. Skutečnosti a trendy zjištěné prostřednictvím ICVS v hlavních městech vybraných zemí střední a východní Evropy.....	183
3. Další viktimologické výzkumy v ČR a strach ze zločinu	185
§ 5 Vývoj a trendy v oblasti pomoci obětem zločinu	188
1. Přednosti kvalitativních výzkumů a studií	188
2. Stručný exkurs do historie viktimologických hnutí	190
3. Koncept restorativní justice	191
4. Viktimizace v sociálním kontextu.....	193
5. Poznatky o důsledcích viktimizace	198
6. Reakce oběti na viktimizaci	203
7. Odborné aspekty intervence	206
8. Organizační a legislativní předpoklady	211
9. Evropská praxe v oblasti poskytování služeb obětem	214

Kapitola 6. Sociální kontrola kriminality – historie, současnost, trendy	220
§ 1 Vymezení pojmu sociální kontrola	220
§ 2 Pojetí trestu a trestání	221
§ 3 Trest a trestání v historickém pohledu a vznik penologických systémů	228
1. Z historie trestních sankcí	228
2. Penologické systémy	230
§ 4 Mezinárodní trendy vývoje vězeňství	238
1. Vznik mezinárodní spolupráce v oblasti vězeňství	238
2. OSN a Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni	240
3. Evropská vězeňská pravidla a Rada Evropy	242
§ 5 Systémové změny českého vězeňství po roce 1989	250
1. Nové koncepční pojetí	250
2. Současná situace v oblasti vězeňství v ČR	254
§ 6 Alternativní tresty	262
1. Pojem alternativní trest	262
1.1 Tresty vykonávané ve společenství – community sanctions	264
1.2 Doporučení č. R(92)16 k Evropským pravidlům v oblasti komunitních sankcí a opatření a Doporučení Rec(2000)22 Výboru ministrů členským státům ke zdokonalování implementace Evropských pravidel v oblasti komunitních sankcí a opatření	265
1.3 Obecně prospěšné práce	270
1.4 Probace, podmíněné odsouzení a probační služby	273
Spojené státy americké	276
Anglie a Wales	277
Belgie, Francie, Nizozemsko	280
Rakousko, Německo	282
1.5 Doporučení CM/Rec(2010)1 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy – Probační pravidla	284
2. Obecně k alternativám podle českých trestněprávních předpisů	286
2.1 Obecně prospěšné práce	289
2.2 Domácí vězení	291
2.3 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody	293
2.4 Upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	295
2.5 Procesní alternativy k standardnímu trestnímu řízení – tzv. odklony v trestním řízení	295
2.5.1 Pojem odklon v trestním řízení (diversion)	295
2.5.2 Základní typy odklonu v českém trestním řízení	298
2.5.3 Mediace v trestních věcech	301

3. Probační a mediační služba	303
§ 7 Trestní politika v postmoderní společnosti 21. století	305

B. Zvláštní část

Kapitola 7. Kriminalita mládeže	319
§ 1 Postoje společnosti ke kriminalitě mládeže, pojmy mládež, dítě, mladistvý a mladý dospělý, soudnictví ve věcech mládeže	319
§ 2 Charakteristické rysy kriminality mládeže	324
§ 3 Příčiny kriminality mládeže	330
§ 4 Vývoj registrované kriminality mládeže v ČR	339
§ 5 Aktuální trestně politické přístupy uplatňované vůči mládeži	349
Kapitola 8. Kriminalita cizinců a etnických minorit	360
§ 1 Migrace a kriminalita, pojmy cizinci, etnické minority, rasa	360
§ 2 Specifické rysy a příčiny kriminality etnických minorit a cizinců	363
§ 3 Kriminalita cizinců a minorit na území ČR	372
§ 4 Trestně politické přístupy ke kriminalitě cizinců a etnických minorit a možnosti prevence	383
Kapitola 9. Kriminální recidiva	394
§ 1 Pojem a definice recidivity	394
§ 2 Druhy kriminální recidivy	395
§ 3 Kriminální kariéra	396
1. Kriminální eskalace a specializace	398
2. Počátek kriminální kariéry	399
§ 4 Kriminální recidiva jako sociální problém	401
§ 5 Osobnost kriminálního recidivisty	405
1. Typologický přístup	408
2. Osobnost ženy – kriminální recidivistky	409
3. Motivace recidivního kriminálního chování	410
4. Psychopatologie	411
5. Dissociální porucha osobnosti (psychopatie)	413
§ 6 K prevenci kriminální recidivy	414
Kapitola 10. Vybrané druhy kriminality a jejich specifika	417
§ 1 Hospodářská kriminalita	417
1. Pojem a základní znaky	417
2. Specifika pachatelů hospodářských trestných činů	420
3. Hospodářská kriminalita v systému tržního hospodářství a její projevy v období transformace hospodářství v ČR	423

4.	Fenomenologie hospodářské kriminality	426
5.	Příčiny a kriminogenní faktory hospodářské kriminality	430
5.1	Ekonomické faktory	431
5.2	Organizačně technické faktory	431
5.3	Sociálně kulturní faktory	434
6.	Prevence hospodářské kriminality.....	435
§ 2	Majetková kriminalita	439
1.	Vymezení pojmu.....	439
2.	Fenomenologie majetkové kriminality.....	440
3.	Příčiny a kriminogenní faktory majetkové trestné činnosti	446
4.	Prevence a kontrola majetkové kriminality.....	450
§ 3	Násilná kriminalita.....	454
1.	Pojem.....	454
2.	Definice	454
3.	Kriminální agrese	457
4.	Kriminologické teorie násilné trestné činnosti.....	458
5.	Násilná kriminalita jako společenský problém.....	459
6.	Úmyslná usmrcení (vraždy, homicidia)	463
7.	Sexuální vraždy.....	465
8.	Vraždy motivované ziskem	468
9.	Vraždy v konfliktu	468
10.	Vraždy novorozenců matkou	469
11.	Sériové vraždy.....	469
12.	Masové vraždy a vražedné „tahy“	471
13.	Osobnost pachatele vraždy.....	472
14.	Speciální skupiny vrahů.....	475
14.1	Děťští vrazi.....	475
14.2	Mladiství.....	477
14.3	Ženy – pachatelky závažné násilné trestné činnosti	477
14.4	Ženy – vražedkyně.....	478
15.	Loupeže.....	479
16.	Úmyslné ublížení na zdraví.....	481
17.	Žhářství.....	481
18.	Úmyslné exploze.....	482
19.	Násilí na pracovišti (workplace violence).....	483
§ 4	Sexuální kriminalita	485
1.	Pojem.....	485
2.	Definice	485
3.	Sexuální deviace a jejich vztah k sexuální kriminalitě.....	486
4.	Sexuální kriminalita jako společenský problém	487

5. Znásilnění	490
6. Osobnost pachatele znásilnění	492
7. Pohlavní zneužívání	496
8. Osobnost pachatele pohlavního zneužívání	499
9. Stalking (pronásledování)	501
§ 5 Drogy a kriminalita	505
1. Základní pojmy	505
2. Alkoholová toxikomanie	508
2.1 Alkohol jako návyková látka	508
2.2 Trestná činnost páchaná v souvislosti s alkoholem	510
2.3 Faktory ovlivňující vznik alkoholismu a jiných drogových závislostí	513
2.4 Prevence a kontrola alkoholové toxikomanie	517
3. Nealkoholová toxikomanie	521
3.1 Nealkoholové drogy a důsledky závislosti na nich	522
3.2 Geneze drogového problému a česká drogová scéna v posledním desetiletí	524
3.3 Nealkoholové drogy a kriminalita	527
3.4 Podmínky a příčiny nealkoholové toxikomanie a následné trestné činnosti	531
3.5 Prevence vzniku nealkoholových toxikomanií a následné trestné činnosti	533
§ 6 Trestná činnost v dopravě	540
1. Vymezení pojmů a fenomenologických zvláštností	540
2. Příčiny a podmínky dopravní nehodovosti a trestných činů v dopravě	546
3. Prevence dopravních nehod a kriminality v dopravě	549
4. Problematika dopravní politiky a související trestné činnosti v EU	554
Kapitola 11. Nové jevy v kriminalitě	557
§ 1 Organizovaná kriminalita	557
1. Pojem a charakteristika organizované kriminality	557
2. Stručný přehled mezinárodních zločineckých organizací	563
3. Organizovaný zločin a jeho aktivity na českém území	569
4. Příčiny a podmínky organizované kriminality	574
5. Prevence a kontrola organizované kriminality	576
6. Mezinárodní spolupráce v boji s organizovaným zločinem	585
§ 2 Extremismus a terorismus	587
1. Základní pojmy	587
2. Současná evropská a česká extremistická scéna	590

3. Vývojový trend do budoucna	591
4. Příčiny a podmínky extremismu	592
5. Rasově motivovaný extremismus.....	593
6. Terorismus.....	596
§ 3 Počítačová kriminalita	602
1. Pojem, klasifikace a znaky počítačové kriminality.....	602
2. Příčiny počítačové kriminality a charakteristika jejích pachatelů	606
3. Prevence a kontrola počítačové kriminality	610
4. Internet a kriminalita.....	614
4.1 Podstata a vlastnosti internetu	614
4.2 Druhy internetové kriminality.....	614
4.3 Prevence internetové kriminality.....	616
Přehled tabulek a grafů	619
Základní doporučená kriminologická literatura	622
Doporučené internetové adresy	624
Vybrané pojmy ze sociologie a statistiky	626
Vybrané termíny a zkratky z anglosaské kriminologické literatury	628
Věcný rejstřík	631